

НАУКОВИЙ
ВІСНИК

ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Рік заснування 1996

Випуск 100

Правознавство

Збірник наукових праць

*125-річчю
Чернівецького університету
присвячується*

**Чернівці
“Рута”
2000**

Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 100: Правознавство. - Чернівці: "Рута", 2000. – 104 с.

Naukovy Visnyk Chernivetskooho Universitetu: Zbirnyk Naukovykh Prats. Vyp. 100: Jurisprudence. – Chernivtsi: "Ruta", 2000. – 104 s.

У випуску на основі врахування новітніх досягнень юридичної науки, узагальнення правозастосовної практики, вітчизняного і зарубіжного досвіду висвітлюються проблеми теорії та практики різних галузей права, сформульовані практичні рекомендації законодавцю щодо вдосконалення чинного законодавства, а також працівникам правоохоронних органів по застосуванню конкретних норм права в умовах перехідного суспільства.

Для науковців, викладачів вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, студентів, працівників правоохоронних і правозастосовних органів.

The issue on the base of the newest achievements of legal science, law application practice, domestic and foreign experience touches upon the problems of theory and the practice of the various law branches, there are formulated practical recommendations to the legislator on the development of the legislation currently in force, as well as to the employees of law-protecting bodies on the application of the concrete norms of law in the circumstances of transitional society.

It can be used by scientific employees, teachers of institutions of higher and secondary specialized education, students, employees of law-applying and law-protecting bodies.

Редколегія випуску: доктор юрид. наук, проф. **Пацурківський П.С.** (наук. редактор), доктор юрид. наук, проф. **Воронова Л.К.** (перший заст. наук. редактора), доктор юрид. наук, проф. **Георгіца А.З.** (заст. наук. редактора), доктор юрид. наук, доц. **Козловський А.А.** (заст. наук. редактора), канд. юрид. наук, доц. **Корчак Н.М.** (відповідальний секретар), доктор юрид. наук, проф. **Гришук В.К.**, доктор юрид. наук, проф. **Козюбра М.І.**, доктор юрид. наук, проф. **Кузнєцова Н.С.**, доктор юрид. наук, проф. **Луць В.В.**, канд. юрид. наук, доц. **Якимчук М.К.**

Збірник входить до переліку видань ВАК України

Свідоцтво Міністерства України у справах преси та інформації

№ 2158 серія КВ від 21.08.1996.

Загальнодержавне видання

ISBN 966-568-320-9

Рекомендовано до друку Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Адреса редколегії випуску "Правознавство":

Україна, 58012, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2, національний університет, кафедра конституційного, адміністративного і фінансового права, тел. (03722) 2-38-06

E-meil: oleg@chdu.cv.ua

© Чернівецький університет, 2000.

Підписано до друку 17.10.2000 р. Формат 60x84/8. Друк офсетний. Папір офсетний.

Умовн. друк. арк. 13,4. Обл. – вид. арк. 13,5. Зам. 061. Тираж 300 прим.

Друкарня видавництва "Рута" Чернівецького національного університету.

58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.

ЗМІСТ

<i>Костишин С.С.</i> Юридичний факультет Чернівецького національного університету – кузня правничих кадрів.....	5
--	---

I. МЕТОДОЛОГІЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

<i>Пацурківський П.С.</i> Зв'язок юриспруденції з правовою практикою.....	7
<i>Козловський А.А.</i> Гносеологічна концепція права	13
<i>Савчук С.В.</i> Основні типи концептуальних підходів до визначення предмета соціології права	19
<i>Кардаш В.М.</i> Державні органи як структурні елементи механізму держави.....	24
<i>Бигич О.Л.</i> Мета, значення та об'єкти порівняльного правознавства	28
<i>Никифорак М.В.</i> Судоустрій на Буковині у 1774-1918 рр.....	32
<i>Єфремова Н.В.</i> Формування концепцій правового регулювання земельних відносин в УНР у 1917-1918 рр.....	35

II. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. ТРУДОВЕ ПРАВО. ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

<i>Бобкова А.Г.</i> Право власності на території та ресурси рекреаційного фонду.....	37
<i>Никифорак В.М.</i> Поняття цивільно-правової відповідальності як об'єкта страхування	41
<i>Корчак Н.М.</i> Нормативно-правова засади захисту економічної конкуренції в Україні	45
<i>Вишновецька С.В.</i> Об'єктивна зумовленість модифікації понятійного апарату трудового права України	48
<i>Боднарчук М.І.</i> Види соціального страхування в Україні.....	53

III. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

<i>Георгіца А.З.</i> Поняття та сутність конституції в сучасній конституційній доктрині	57
<i>Щербанюк О.В.</i> Співвідношення науки фінансового права та фінансового права.....	62
<i>Гаврилюк Р.О.</i> Правова природа податку	68
<i>Кушнарьова Т.Є.</i> Особливості змісту і характеру регулювання податкових правовідносин	75
<i>Скакун Ю.</i> Банківський кредит як джерело фінансування видатків кримських здравниць	78

IV. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. КРИМІНОЛОГІЯ. ПРОКУРАТУРА

<i>Андрушко П.П.</i> Предмет злочинів порушення порядку випуску (емісії) та обігу цінних паперів (стаття 148 ⁸ КК України)	82
<i>Жаровська Г.П.</i> Співучасть у злочині: об'єктивні та суб'єктивні ознаки	91
<i>Якимчук М.К.</i> Прокуратура як різновид соціальної системи: методологічний аспект.....	96
<i>До наших авторів</i>	103

CONTENTS

Kostychyn S. Law Department of Chernivtsi National University is the forge of Legal personnel 5

I. METHODOLOGY OF LEGAL SCIENCE. PHILOSOPHY OF LAW. THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. COMPARATIVE LAW

<i>Patsurkivsky P.S.</i> Communication of jurisprudence and legal practice	7
<i>Kozlovsky A.A.</i> The Gnosiological Concept of Law.....	13
<i>Savchuhk S.V.</i> Main Types of the Conceptual Approaches to Definition of a Subject of Sociology of Law	19
<i>Kardash V.M.</i> State Bodies as the Structural Elements of the State Mechanism.....	24
<i>Bygych O.L.</i> The Purpose, Significance and Objects of Comparative Jurisprudence.....	28
<i>Nykyforak M.V.</i> The Judicial System in Bukovina in 1774-1918.....	32
<i>Efremova N.V.</i> Formation of the Concept of Legal Regulation of Land Relations in UPR in 1917-1918.....	35

II. CIVIL LAW AND PROCEDURE. LABOUR LAW. SOCIAL SECURITY LAW

<i>Bobkova A.G.</i> The Law of Property on Territory and Resources of Recreation Fund	37
<i>Nikiforak V.M.</i> Concept of civil liability as the object of insurance.....	41
<i>Korchak N.M.</i> Normative-legal Principles of Protection of an Economic Competition in Ukraine	45
<i>Vyshnovetska S.V.</i> The Objective Conditionality of Modification of the Conceptual Apparatus of Labour Law of Ukraine.....	48
<i>Bodnaruk M.I.</i> The Forms of Social Insurance in Ukraine.....	53

III. CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW AND PROCEDURE. FINANCIAL LAW

<i>Georgitsa A.Z.</i> Concept and Substance of the Constitution in the Modern Constitutional Doctrine	57
<i>Scherbaniuk O.V.</i> The Alignment of Science of Financial Law and Financial law	62
<i>Gavryliuk R.O.</i> The Legal Nature of Tax	68
<i>Kushnareva T.E.</i> The Features of the Contents and Character of Regulation of Tax Legal Relations.....	75
<i>Skakun Y.</i> The bank credit as a source of financing of costs Crimean resort establishments.....	78

IV. CRIMINAL LAW AND PROCEDURE. CRIMINOLOGY. PROCURACY

<i>Andrushko P.P.</i> Object of crimes of a defiance of the issue (emission) and turn-over of securities (art. 148-8 of Criminal Code of Ukraine)	82
<i>Zharovska G.P.</i> Complicity in a Crime: Objective and Subjective Signs.....	91
<i>Yakymchuk M.K.</i> Prosecutor's Office as a Variety of a Social System: Methodological Aspect	96
<i>To our authors</i>	103

**ПОНЯТТЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЯК ОБ'ЄКТА СТРАХУВАННЯ**

Згідно з чинним Законом України "Про страхування" (ст. 4) об'єктом страхування можуть виступати певні майнові інтереси. Ці інтереси можуть бути пов'язані: з життям, здоров'ям, працездатністю та додатковою пенсією страхувальника або застрахованої особи (особисте страхування), а також з володінням, користуванням і розпорядженням майном (майнове страхування). Крім цього, об'єктом може виступати *відповідальність*, а точніше (в інтерпретації вказаного Закону) майнові інтереси, пов'язані з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі (страхування відповідальності). Одразу підкреслимо, що в даному разі треба чітко розмежувати цивільну і кримінальну відповідальність. Кримінальна відповідальність ні в якому разі не може виступати об'єктом страхування, оскільки жодна особа (у тому числі й страховик) не може і не повинна нести кримінальне покарання за злочин, вчинений іншою особою. Висновок із вищенаведеного: об'єктом страхування можуть бути лише ті майнові інтереси, які пов'язані з ризиком настання саме майнової цивільної відповідальності. Щоправда, законодавством передбачені випадки, коли об'єктом страхування можуть виступати й окремі види адміністративної відповідальності, пов'язані з настанням майнової шкоди.

Для більш повного розкриття поняття цивільної відповідальності як об'єкта страхування необхідно звернутися до загальнотеоретичних положень правової науки. Як одному з основних видів юридичної відповідальності цивільно-правовій відповідальності властиві загальні ознаки першої. Традиційно юридична відповідальність трактується як реакція держави на правопорушення, котре полягає в спричиненні шкоди і порушенні охоронюваних законом інтересів [4, с.14, 134]. Правопорушення – це підстава відповідальності. Якщо воно відсутнє – відсутня і відповідальність. Щоправда, існує наукова теорія (теорія позитивної юридичної відповідальності), прихильники якої не погоджуються з подібним визначенням. Вони стверджують, що відповідальність може реально наставати і при скоєнні

дозволених діянь, а не лише з правопорушень [10, с.73]. Проте не можна не помітити тієї обставини, що подібне змішування понять дає можливість довільного тлумачення юридичної відповідальності і позбавляє її практичного значення в умовах правової держави. Відповідальність повинна наступати лише за винно скоєне протиправне діяння. В іншому випадку можна прийти до неприйнятної висновку, що особа, яка не скоїла правопорушення, вже несе правову відповідальність. Тому ця теорія не була прийнята загалом і зустріла значний опір та критику зі сторони інших науковців [1, с.110-120; 4, с.130-133].

Дуже часто поняття відповідальності отожднюється з такими поняттями, як оцінка, примус, негативні наслідки, ризик, обов'язок, осуд, санкція та багатьма іншими. Але, як свідчить досвід, таке ототожнення не є прийнятним. Тому єдино можливим виходом із цієї ситуації є поєднання в певній мірі всіх перелічених понять. Домінуючим серед них є поняття "санкції". Зауважимо, однак, що не кожна санкція, яка передбачена законодавством на випадок порушення зобов'язання, є цивільно-правовою відповідальністю. Автор схильний до тієї позиції, що поняття "санкція" та "відповідальність" співвідносяться як рід і вид, отже, представляють собою різні наслідки порушення зобов'язання: "санкція як поняття більш широке, ніж відповідальність, при нормальному розвитку зобов'язання залишається лише в плані можливості, а реалізація санкції, включаючи і відповідальність, є дійсністю, що виникає після порушення зобов'язання" [6, с.90].

Отже, під цивільно-правовою відповідальністю треба розуміти лише такі санкції, які пов'язані з додатковими обтяженнями (негативними наслідками) для правопорушника (вони є для нього певним покаранням за скоєне правопорушення) [3, с.524]. Ці санкції можуть виявлятися в позбавленні правопорушника певних прав, в заміні невиконаного обов'язку новим, у приєднанні до невиконаного обов'язку нового додаткового, або зменшенні чи позбавленні майнового блага, причому все це забезпечується можливістю застосування державного примусу [13, с.58].

Окрім загальних ознак цивільно-правовій відповідальності, як окремому виду юридичної відповідальності властиві і свої специфічні риси, котрі мають істотне значення для страхування.

По-перше, найважливішою специфічною ознакою цивільно-правової відповідальності є те, що вона виконує відновлювальну (компенсаційну) функцію [8, с.50-51]. Ця функція забезпечує потерпілому право вимагати від винної в заподіянні збитків особи їх відшкодування в повному розмірі.

По-друге, цивільно-правова відповідальність – це презюмована винна відповідальність. Це означає, що на відміну від кримінального права, де діє принцип невинності, в цивільному праві діє принцип винності. З самого початку розгляду цивільної справи особа вважається винною, поки не доведе свою невинність.

По-третє, цивільно-правова відповідальність, як і будь-який інший вид юридичної відповідальності, виконує каральну функцію. Майновий характер цивільної відповідальності виражається в сплаті грошей чи наданні певного майна, тобто в настанні для правопорушника певних негативних майнових наслідків. Даний майновий характер зумовлює той факт, що вплив цивільно-правової відповідальності спрямовується вже не на особистість, а на майнову сферу правопорушника, який повинен повністю відшкодувати збитки потерпілому. Саме тому, з метою захистити себе від подібних витрат, особи звертаються до страхових компаній. Потреба в страховому захисті може бути зумовлена різними обставинами: як суб'єктивними, так і об'єктивними. До перших, наприклад, можна віднести можливий низький професійний рівень чи бездіяльність страхувальника (лікаря, адвоката, нотаріуса та ін.). А до других – підвищену небезпеку промислових підприємств, транспортних засобів і т.д. [9, с.64-65]. Через укладення договору страхування цивільної відповідальності обов'язок відшкодування збитків умовно "перекладається" на страховика. Тому в разі настання страхового випадку з потерпілими особами розраховується, як правило, вже страховик, а не страхувальник. Зазначимо, що після здійснення страхової виплати, страховик не отримує права регресу до винної в заподіянні шкоди особи, як це відбувається при майновому страхуванні, оскільки винною особою є сам страхувальник. Проте в даному випадку законодавець не міг не передбачити виняток із загальних правил. Так, страховик має право вимагати від страхувальника повернення страхового відшкодування, якщо ви-

явиться, що страховий випадок був зумовлений навмисними діями (та/чи бездіяльністю – В.Н.) або навіть умисним злочином страхувальника чи інших зацікавлених осіб (вигодонабувачів).

По-четверте, обсяг цивільно-правової відповідальності не залежить від ступеня вини порушника і від ступеня суспільної небезпеки його дій, а в ряді випадків при накладенні цивільної відповідальності вина взагалі не враховується [8, с.50]. Ці випадки охоплюються поняттям безвинної відповідальності. Сутність останньої полягає в тому, що вона настає при наявності усіченого складу цивільного правопорушення. Відсутній один елемент – вина правопорушника. Для прикладу можна навести відповідальність власників транспортних засобів (джерел підвищеної небезпеки). Звільнення від відповідальності можливе тут лише у двох випадках: 1) якщо шкода була завдана при наявності непереборної сили; 2) або при наявності умислу самого потерпілого [12, ст.450]. У всіх інших випадках власник транспортного засобу зобов'язаний повністю відшкодувати шкоду (збитки) потерпілому (навіть якщо знаходився в стані афекту). Але ж не кожен власник, як свідчить практика, спроможний відшкодувати потерпілому його втрачений зарібок, витрати на лікування та ще багато чого іншого. У зв'язку з цим в Україні з 15.01.1994р. згідно з указом Президента України введено обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Перевага даного виду страхування полягає в тому, що страховику набагато легше покрити подібні збитки, оскільки за рахунок страхових внесків він формує такий страховий фонд, який за розмірами може бути досить великим. На жаль, статистика свідчить про те, що в 1999 році загальна сума страхових внесків, зібраних українськими страховиками, становила близько двохсот мільйонів доларів. Тоді як, наприклад, одна німецька страхова компанія "Герлінг" збирає щорічно близько 70 млрд. марок [12, с.7].

По-п'яте, дуже часто цивільно-правова відповідальність реалізується без втручання судових чи інших державних органів, тобто добровільно самим заподіювачем шкоди. Зумовлено це, як правило, тим, що заподіювач добровільно відшкодовує збитки, оскільки боїться додаткових витрат і мір відповідальності, що можуть бути накладені судом. Договір страхування відповідальності може розв'язати і цю проблему, адже звільняє страхувальника не лише від обов'язку відшкодувати шкоду особисто, але й від витрат, пов'язаних з вирішенням спору в

суді. Єдиними майновими втратами, якщо їх так можна назвати, будуть страхові внески, які страхувальник зобов'язаний вносити протягом дії договору. Але і їх розмір завжди набагато менший, ніж страхове відшкодування, яке виплачується страховиком в разі настання страхового випадку.

По-шосте, цивільно-правова відповідальність виконує превентивну функцію. Можливість застосування заходів відповідальності є стимулом для правомірної поведінки окремої особи та інших осіб. Перш ніж учинити певні дії, особа повинна замислитись, чи не будуть такі дії неправомірними, чи не потягнуть вони за собою відповідальність? Якщо відповідь позитивна, то особа, як правило, утримується від неправомірних дій. У цьому й полягає попереджувальна функція цивільно-правової відповідальності.

Істотний інтерес для страхування відповідальності має поділ цивільно-правової відповідальності на договірну та позадоговірну. Так, договірна відповідальність настає внаслідок невиконання чи неналежного виконання договірних зобов'язань, а позадоговірна — у випадках спричинення шкоди, не пов'язаної з невиконанням (неналежним виконанням) договірних зобов'язань (її ще часто називають *деліктною* відповідальністю). Умови та міри договірної відповідальності найчастіше визначаються самими сторонами в договорі. Позадоговірна ж відповідальність настає за порушення обов'язку, встановленого законом чи підзаконним актом, і виражається у формі відшкодування збитків. Деліктна відповідальність суттєво відрізняється від договірної ще й тим, що може виникати лише за наявності шкоди, тоді як договірна — і при відсутності збитків у кредитора.

Поки що наше законодавство дозволяє страхувати лише позадоговірну відповідальність. Ніяких вказівок щодо страхування договірної відповідальності не містить і проект нового Цивільного кодексу України. Тому автор погоджується з думкою Л.І.Корчевської та К.В.Турбіної, які вважають, що обмежуватись страхуванням лише деліктної відповідальності не можна, оскільки шкода може виникати не лише при делікті, а й у разі порушення договірних зобов'язань. Цивільний кодекс Російської Федерації в даному питанні дещо випереджає український у досконалості правового регулювання, оскільки передбачає страхування як деліктної відповідальності, так і договірної [2, с.185-186].

Як бачимо, інститут цивільно-правової відповідальності досить складний і багатогранний

за своєю природою, тому зумовлює виникнення багатьох питань, виступаючи об'єктом страхування відповідальності. Наприклад, досить складна процедура встановлення розміру страхової суми (ліміту відповідальності страховика за договором страхування). Саме тому основним завданням страхових компаній є визначення ймовірної відповідальності страхувальника, її можливого розміру, а також встановлення граничних меж такої відповідальності. Для прикладу можна навести страхування відповідальності при здійсненні космічної діяльності, яке ще не отримало належного розвитку в Україні. Страховики одразу ж стикаються з недостатністю статистичних спостережень і підтверджених практикою наукових даних і, як наслідок, часто зазнають значних збитків через хибність розрахунків. Тому не дивно, що страхові компанії з великою обережністю укладають страхові договори, об'єктом яких є ризик забруднення навколишнього природного середовища токсичними компонентами палива внаслідок аварії ракети космічного призначення. Адже в такому разі досить важко визначити ймовірність настання страхового випадку [5, с.124].

Вирішення подібних питань особливо актуальне сьогодні, коли окремі фізичні та юридичні особи, чи навіть держава (в особі певних державних органів), виявляються часто неспроможними відшкодувати завдану ними шкоду. Цього ризику можна легко уникнути або ж суттєво його зменшити шляхом застосування надійного механізму — *страхування відповідальності*. Однак така позиція була піддана критиці з боку окремих учених. Зокрема, Р.Саватьє вважає, що оскільки відшкодування збитку покладається вже не на винну особу, а на страховика, то цивільна відповідальність перестає бути санкцією за допущену вину, тобто страхування відповідальності позбавляє морального значення зв'язок між виною і відшкодуванням шкоди, в результаті цивільна відповідальність втрачає свій дисциплінуючий і "моралізуючий" характер стосовно винного. Отже, "основна мета цивільної відповідальності не полягає більше в тому, щоб покарати винного. Вона полягає в тому, щоб забезпечити потерпілого від звичайних ризиків" [7, с.326].

З таким положенням можна було б погодитися при умові, що поведінка страхувальника дійсно була винною, а тим більш умисною. Але хіба може бути застрахована відповідальність, яка настала внаслідок умисних дій? Звичайно ж, ні. Підтвердженням цього є численні приклади, які можна знайти в правилах страхування відпо-

відальності (роботодавця, професійної відповідальності, відповідальності за забруднення навколишнього середовища). Іншими словами, страховик має право відмовити у виплаті страхового відшкодування, якщо шкода була завдана внаслідок вчинення страхувальником грубих дій, які не відповідають вимогам професійної підготовки (лікаря, нотаріуса, адвоката і т.д.) чи бездіяльності (невиконання вимог протипожежної безпеки, техніки безпеки), а також якщо страховий випадок відбувся в результаті алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння страхувальника [9, с.321]. Більш того, страховик не стає відповідачем за деліктними зобов'язаннями страхувальника. Він лише виконує свої договірні зобов'язання (виплачує страхове відшкодування) або перед страхувальником, або перед потерпілими особами. Що ж стосується представництва і захисту інтересів страхувальника страховиком в суді, то це також частина договірних обов'язків страховика.

Отже, об'єктом страхування можуть виступати майнові інтереси, пов'язані з ризиком настання цивільно-правової відповідальності особи, негативні наслідки якої виражаються в обов'язку відшкодувати шкоду третім особам, яка була завдана внаслідок необережної (чи безвинної) поведінки заподіювача шкоди. Не підлягають страхуванню в будь-якому разі кримінальна відповідальність, а також відповідальність, яка виникла внаслідок навмисних дій. Щоправда, остання виникає, як правило, вже після укладення договору страхування, і є прямою підставою для відмови страховиком у виплаті страхового відшкодування.

Список літератури

1. **Братусь С.Н.** Юридическая ответственность и законность. – М., 1976. – 216 с.
2. **Гражданский кодекс Российской Федерации.** Часть вторая. Официальный текст. – М., 1996. – 288 с.
3. **Гражданское право.** Учебник. Часть 1. / Под ред. А.П.Сергеева, Ю.К.Толстого. – М., 1996. – 600 с.
4. **Малеин Н.С.** Правонарушение: понятие, причины, ответственность. – М., 1985. – 192 с.
5. **Малишева Н., Семенка В.** Правові питання страхування спільних космічних проектів і програм // Право України. – 1999. – №6.
6. **Попондопуло В.Ф.** Обязательство и ответственность в гражданском праве // Вестник Ленинградского ун-та. Вып. 3. Экон., филос., право. – 1980. – №17.
7. **Саватье Р.** Теория обязательств. Юридический и экономический очерк. – М., 1972. – 441 с.
8. **Собчак А.А.** О некоторых спорных вопросах общей теории правовой ответственности // Правоведение. – 1968. – №1.
9. **Страховое дело в вопросах и ответах.** Учебное пособие. Составитель М.И.Басаков. – Ростов-на-Дону, 1999. – 576 с.
10. **Строгович М.С.** Сущность юридической ответственности // Советское государство и право. – 1979. – №5.
11. **Цивільний кодекс Української РСР** (18.07.1963 р.) // Право України. – 1993. – № 11-12. – С.1-66.
12. **Шангина Л.** Этот мир годится только для страхования // Зеркало недели. – 2000. - №17.
13. **Шевченко Я.Н.** Средства защиты в гражданском праве // Советское государство и право. – 1977. – №7.

Стаття надійшла до редколегії 22.07.2000 р.

Nikiforak V.M.

CONCEPT OF CIVIL LIABILITY AS THE OBJECT OF INSURANCE

Summary

The basic features of civil liability, which have the important value for insurance are considered, and also the concept of the insurance's object is disclosed.